



Oorlog en Vrede in “Fratelli tutti”

Prof. Fred van Iersel

Emeritus hoogleraar Tilburg University

Actueel: prof. voor sociale encyclieken International Institute Canon Triest (Gent, B.)

Voorzitter Beraadrop Samenlevingsvraagstukken Raad van Kerken



1 Spiritualiteit van vrede:

A Vrede als ervaring, houding en praktijk

Grondhouding van openheid naar God, mens en geheel de schepping; eerbied, verbinding, dialoogbereidheid, initiatief.

“Welk een verschil is er toch tussen deze vrede (van Christus) en die welke de wereld geeft? Deze is de vrede die door uw liefde wordt geschonken.. Vrede die het lijden te boven gaat, niet vrede zonder oorlog, boven de oorlog uit; de zielevrede die door de liefde het leven heeft in de hemel en die aldus de hemelse vrede geniet, ondanks alles wat op aarde rondom hem en tegen hem gebeurt”

(commentaar op Johannes 14, 27)

Charles de Foucauld, Nouveaux écrits spirituels

En: “Hij wilde de universele broeder zijn” (FT no. 287)

N. a. v. Frateli Tutti's verwijzing naar de Foucauld (oorspr. tekst ong. 1916)

Relevante connotaties: Geschonken vrede, Christocentrisch, complexe relatie met conflictueuze context, spirituele anticipatie op eschatologische vrede; vredeswens en eucharistie



1 Spiritualiteit van de vrede:

B Plaats van de hoop in spiritualiteit: herinnering van een toekomst van vrede

- ▶ Rol van de herinnering/gedenken/herdenken
- ▶ Hoop is toekomstgericht (no. 55):

I invite everyone to renewed hope, for hope "speaks to us of something deeply rooted in every human heart, independently of our circumstances and historical conditioning. Hope speaks to us of a thirst, an aspiration, a longing for a life of fulfillment, a desire to achieve great things, things that fill our heart and lift our spirit to lofty realities like truth, goodness and beauty, justice and love... Hope is bold; it can look beyond personal convenience, the petty securities and compensations which limit our horizon, and it can open us up to grand ideals that make life more beautiful and worthwhile". (no. 52) Let us continue, then, to advance along the paths of hope. (no. 55)



2 Ethiek van vrede:


Kernwaarden i.v.m. vrede in Fratelli Tutti


- Vredesvierkant van paus Johannes XXIII: waarheid, vrijheid, gerechtigheid, liefde (Pacem in Terris, 1963), in FT in no. 13-14 inzake vrijheid; no. 22-31 inzake gerechtigheid; no. 208 over waarheid.
- In combinatie met uitbannen van oorlog als doel (citaat van Pacem in Terris in voetnoot 243, voetnoot 242)
- Door paus Franciscus Uitgebreid met 'verzoening, vergeving' en politiek met wederopbouw (no.177-179)
- Uitgebreid met interreligieuze dialoog – de ook waarde op zich heeft - als element van vrede en verzoening (no. 231) en uitbannen van godsdienst als factor van oorlog (no. 281-283).



3A Sociale vrede

Kern is **iustitia commutativa** (onderlinge rechtvaardigheid, niet door staat opgelegd of bemiddeld), en wijst op broederschap in cultuur, samenleving en economie.





3B Paus Franciscus over conflicten en conflicthantering

- Accent op voorkomen van conflicten (en vermijden van oorlogen volgens CCC) en op verzoening na conflicten
- Vier grondregels van paus Franciscus (tijd boven ruimte, eenheid boven conflicten, werkelijkheid belangrijker dan idee; geheel gaat boven delen)
- Legitieme conflicten´ (no. 241) ter verdediging van menselijke waardigheid
- politieke liefde (onder andere no. 147, 152, tegen vijandschap)

4 Politieke vrede: staatsniveau

- ▶ No. 108: What we need in fact are states and civil **institutions** that are present and active, that look beyond the free and efficient working of certain economic, political or ideological systems, and are primarily concerned with individuals and the common good. **Ned. Vertaling is hier incorrect**
- ▶ Politiek geen instrument voor vrije markt economie (no. 177) meer sturende overheid
- ▶ Tegen liberalisme en populisme, begrip volk misverstaan, meer macht nodig bij volk
- ▶ Charity (caritas) heeft publieke orde nodig (no. 165)
- ▶ Geweldmonopolie: oorlog, doodstraf
- ▶ Politieke liefde moet samenbrengen (no. 190), dialogisch zijn (no. 191), heeft moreel leiderschap nodig (no. 178)



5 Internationale betrekkingen

- Onjuiste oriëntatie op veiligheid en angst (no.26)
- Morele achteruitgang in context globalisering (no. 29)
- **Internationaal recht** voorziet gelijkheid tussen staten, is er nog niet (no. 126), geen bijzaak want RK sociale leer steunt internationaal recht als kader voor internationale betrekkingen en ook voor internationale conflicten etc.
- Daarom is pleidooi voor hervorming van de VN belangrijk in deze tekst maar blijft orgaan van soevereine staten (no. 173)
- Pleidooi voor sterkere instituties (no. 172)
- Mensenrechten moeten als universeel geïmplementeerd (no. 189)



5A Oorlog

- ▶ Oorlog: actueel gevaar
- ▶ VN Handvest is kader (no. 257)
- ▶ Er zijn veel alibi's voor oorlogen in omloop; intussen is er nog steeds technologie voor zelfvernietiging (no. 258);
- ▶ Er is een wereldoorlog in fragmenten al gaande (no. 259)
- ▶ Voetnoot 242: Saint Augustine, who forged a concept of “just war” that we no longer uphold in our own day, also said that “it is a higher glory still to stay war itself with a word, than to slay men with the sword, and to procure or maintain peace by peace, not by war” (*Epistola* 229, 2: PL 33, 1020).
- ▶ Oorlog maakt wereld altijd slechter (no. 261)
- ▶ Internationale vrede kan niet alleen op veiligheid gebaseerd zijn (no. 262)



5B Doodstraf

- ▶ Ook geweldmonopolie/ zwaarmacht van de staat
- ▶ Erkenning strafrecht (no. 264)
- ▶ Vroege christenen soms tegen doodstraf (no. 264): herbronning vroeg christendom
- ▶ Angst en wrok leiden tot toename doodstraf: onjuiste motieven
- ▶ Couranten argumenten doodstraf veelal onderschreven (Gerechtelijke dwaling)
- ▶ Moordenaars behouden waardigheid
- ▶ Perspectief uit Jes. 2, 4 en Mt 26, 52.



Gespreksvraag

Franciscus van Assisi legde zich niet neer bij het vijanddenken dat in zijn tijd domineerde. Hij zag elk mens als broeder en zuster en zocht de ontmoeting met 'de ander' (melaatsen, armen, moslims). Zijn tijdgenoten zullen ongetwijfeld hebben gedacht dat hij een hemelbestormer en dromer was.

Maar was het zo onrealistisch wat hij deed?

Wat is volgens u vanuit evangelisch oogpunt 'realistisch'?

Heeft u een concreet voorbeeld van broederschap nu?